

HØGÅS OG ELGÅSEN VINDKRAFTVERK

HØRINGSUTTALELSER SAK 12/118

Nr:	Fra:	Journalpost nr:
1	Grethe og Trygve Johansen, Lørenskog	37
2	Lene Jensen, Ørje	38
3	Tore H. Vikeby, Ørje	39
4	Ida Amundsen	42
5	Anne K. Husebråten, Ørje	43
6	Ørje og Rødenes Idrettslag	44
7	Ingar Th. Andreassen, Ørje	45
8	Rakkestad kommune	46
9	Fylkesmannen i Østfold	47
10	Jan Fr. Nordbakke, Ørje	48
11	Interessegruppa Mer Villmark Nå	49
12	4 husstander i Brandsrudveien, Ørje	50
13	Karin Braarud, Ørje	51
14	Stiftelsen D/S Engebret Soot, Ørje	52
15	Tollregionen Øst-Norge	53
16	Østfold fylkeskommune	54
17	Fylkesmannen i Østfold	55
18	Øymark Jeger- og fiskerforening, Ørje	56
19	Björg E. Brandsrud/Anders Jaavall, Ørje	57
20	Marker orienteringslag, Ørje	58
21	Motvindkraft Marker, Ørje	59 + 68
22	Marker-patriot: Mette Sandvig	60
23	Indre Ø. lokallag av Fortidsminneforeningen	61
24	Marker kommunale viltneemd	62
25	Haldenvassdragets kanalmuseum, Ørje	63
26	Marker Bondelag, Ørje	64
27	Thor A. Halvorsrud og Ole P. Aarnæs, grunneiere i planområde Elgåsen	65
28	Nils H. Olsson og Astrid J. Østby, Ørje	66
29	Kathrine og Olaf Olsen Torp, Ørje	67
30	Marker Skogeierlag, v/ Oddmund Fosser og Thor Amund Halvorsrud, Ørje	69
31	Norsk Ornitologisk Forening, avd. Østfold, Moss	70
32	Marius og Vigdis Sandli-Ødegaard, Ørje	73
33	Forum for natur og friluftsliv (FNF), Sarpsborg	74

NVE
v/ saksbehandler
Jørgen Bølling

Høringsuttalelse mot eventuell utbygging av vindkraft i Marker.

(Høgås, Elgåsen og Joarknatten vindkraftverk, saksnummer: 201200476)

Vi er et ektepar på 60 år, Grethe og Trygve Johansen. Vi har en hytteeiendom ved Brutjern Gnr 97 bnr 35. Vi kjøpte hytta i 2004, etter det har vi bygd ut, og bygd på. I hytta har vi lagt ned alt av sparepenger og ledig tid, dette for å legge alt til rette for å tilbringe vår pensjonisttilværelse i Marker (noe som nå kun er litt over et år til). Grunnen til at vi valgte Marker, er naturen med store skogkledde åser og uberørt natur! Her fant vi vårt drømmested, med stillheten og et nydelig landskap. Roen og naturen her er rekreasjon for oss, her finner vi sjelefred. Vi bruker hytta så fort vi har mulighet, helger, ferier og høytider. Vår hytte ligger i et LNF 4 område, som er merket hvitt på kartet. (LNF 4 med byggeforbud). Det er strenge restriksjoner for oss som grunneiere i dette området. Vi er pålagt å følge strenge vilkår og regelverk, både når det gjelder bruk og utforming av eiendommen.

F.eks:

1. *Både hytte og uthus må ha material- og fargevalg som skal være avdempet og stedtilpasset.*
2. *Listverk og andre detaljer skal ikke representere markeringer i lyse farger som f. eks hvit, gult.*
3. *Taktekkingsmaterialet må ikke være av reflekterende kategori.*
4. *Stedegen og skjermende vegetasjon forutsettes mest mulig bevart*
5. *Sprengningsarbeider tillates ikke.*

Dette er pålegg om vern av natur vi har vært helt enig i, og lover som vi har fulgt 100 %.

Men vi kan ikke forstå annet enn at denne utbyggingen bryter med alt av lover om vern, som hittil har blitt så godt ivaretatt. For oss er dette helt uforståelig.

Hvis man ser på punkt 1 materialer, 2 lyse farger og 3 reflekterende kategori:

- Det er i strid med loven at vi hytteeiere legger blanke tak, eller maler hvite vinduskarmer og listverk.
- Men en eventuell utbygger kan altså sette opp 200 meter høye gigantiske vindmøller, de er hvite og de har reflekterende lysglimt og skyggekastning. (Dette kan bli tillat. For oss helt uforståelig.)

Så punkt 4 vegetasjon og 5 sprengning.

- Vi som grunneiere skal ikke felle trær, men bevare vegetasjonen som den er. Helt greit.
- Men ved eventuelle vindkraftanlegg skal det bygges veier. Først hogges det da et 10m bredt belte, og så etableres 6m bred vei inn til og mellom hver mølle. Et stort antall kilometer med slik vei vil rasere store friluftsområder og fauna. (Det burde også her vært laget visualiseringsbilder, slik at man virkelig kunne se hvilke store ødeleggelser dette medfører)!

Landskap – Natur – Friluftsliv, vi trodde dette hadde en verdi. Det er jo skrevet om i alle nasjonale, regionale og lokale arealplaner og verneplaner. Men har det egentlig ingen betydning, når det kan bli vurdert omgjort fra et LNF område til et industriområde.

Er LNF bare et fint begrep som kan fylles inn i verneplaner og rapporter, uten noen verdi i det virkelige liv? (Som det fremkommer er vi frustrert, og spør oss om loven er lik for alle!)

Fakta om Nordre og Søndre Brutjern: (Dette er tatt fra konsekvensutredningen):

"Verdifulle naturtyper

Brutjernområdet består av nordre og søndre Brutjern som ligger hhv. rett nord og sør for E18, samt de noe mindre tjerna Steintjern og Aborttjernet. Tjernkomplekset omfatter også mange tilløpsbekker og småtjern. Tjerna er spesielle på grunn av sin høye pH som skyldes geologien i området og er enestående ved at sørøstlige og alpine arter møtes, og således danner en faunadiversitet som er spesiell. Søndre og nordre Brutjern har en viktig bestand av ferskvannsorganismer, særlig som biotop for mange (hhv. 21 og 25) arter øyenstikkere, fire av dem nær truede. Øyenstikkerfaunaen i området er en av de rikeste i Norge (Dolmen 1995) I tillegg er det beskrevet å være potensielle for andre sjeldne virvelløse dyr (ref. Spikkeland, I. i Wergeland krog 2012). Lokaliteten er i Naturbase beskrevet som "Brutjernområdet" under naturtypen "andre viktige forekomster" og vurdert som svært viktig, med verdi A. I Wergeland krog 2012 er nordre og søndre Brutjern beskrevet nærmere hver for seg. De klassifiseres her som naturtypen "viktige bestander av ferskvannsorganismer", og er gitt verdi A. De to tjerna har store likheter og har begge en usedvanlig øyenstikkerfauna, samt at i søndre Brutjern er det i tillegg registrert edelkreps (EN5). Det antas at denne forekommer i nordre Brutjern også.

Både nordre og søndre Brutjern er foreslått som naturreservat (Dolmen 1995).

Naturtypelokaliteten Brutjernområdet vurderes å ha stor verdi.

Verdifulle naturtyper i influensområdet Kategori

Brutjern-området – viktige bestander av ferskvannsorganismer Svært viktig (A)"

Vi mener at influensområdet i Marker er direkte sammenlignbart med det i Aremark. Både når det gjelder verneverdig natur, biologisk mangfold, et rikt dyre- og fugleliv. Vi har også en rekke rødlista arter i faunaen i vårt nærområde, disse er godt kartlagt. Vi håper at NVE også her skal vektlegge vern av dette område, slik de har gjort i Aremark-avslaget.

Her ser vi at det er lagt vekt på at det er usikkerhet knyttet til virkningene av utbyggingen. At det kan være i strid med målsettingene i Naturmangfoldloven § 5. Før-prinsippet, jf. Naturmangfoldloven §9, gjelder usikkerhet om miljøvirkninger i forvaltningsvedtak.

Av konsekvensutredningen har vi sett at vår hytte blir liggende i støysone 40-45dB fra to vindkraftanlegg. Altså vil vi bli utsatt for to støykilder. Pluss det faktum at det må beregnes feilmarginer ved slike beregninger, så kommer mest sannsynlig den reelle støyen hos oss å overstige de fastsatte grenser for støy. I tillegg skal nye kraftledninger trekkes fra ny trafo over dette området som blir betegnet med **Kategori Svært viktig (A)**

Det område vi er i betegnes også i forurensingsloven som "et stille område", og der er grensen for støy satt til 35-40dB. Derfor er vi svært overrasket over at vi ikke finner vårt navn, eller gnr og bnr på noen av listene over berørte grunneiere. Hva kommer det av?

Vi har også merket oss at:

I EU er det under utarbeiding strengere krav for beregning av vindmølllestøy. (opplysninger fra SFT)

Miljøverndepartementet ber nå også Statens forurensningstilsyn, se nærmere på regelverket for vindmølllestøy.

Vi håper at dette fører til at støyen fra møllene som er planlagt i Marker, kanskje må forholde seg til andre grenseverdier.

Alt vi har investert i Marker vil bli rasert hvis vindkraftanleggene blir bygd! For oss blir hytta ubrukelig! Vi vil ikke tilbringe noe fritid mellom to støyende vindkraftanlegg.

Når vi selger vil verdien være så forringet at vi får et betydelig økonomisk tap. Muligheten for at eiendommen ikke er salgbar og at vi taper alt, det er et scenario som bekymrer oss nå. Ved et økonomisk tap vil vi kreve erstatning, og har mange spørsmål i den forbindelse. Vi mener det må være rimelig med en erstatning (men helst innløsning av eiendom), som kan gjøre oss i stand til å etablere oss et annet sted. Vi vil jo prøve å finne oss et sted med de samme kvalitetene og naturopplevelsene som det vi har ved Brutjern nå!

Vi ble overrasket (sjokkert) over at det i det hele tatt ble vurdert å gjøre et så stort inngrep i dette landskapet. Vi var så sikre på at friluftsliv, rekreasjon, livskvalitet, helse og kulturlandskap hadde en større verdi i Marker kommune!

Har gjort noen klipp fra Marker kommune sine hjemmesider. Synes ikke en utbygging rimer veldig med den profilen de ønsker å formidle. Noen få eksempler:

- *”Marker kommune har som overordnet mål og gjøre kommunen trivelig å bo og leve i for alle sine innbyggere”*
- *”Å bo i Grenseland-kommunene gir oss det beste av to verdener. Store naturopplevelser knyttet til skog og vann, og pendleravstand til Østfoldbyene og Oslo, gjør at vi kan ha landsbygdas fordeler, uten å måtte gi slipp på byens muligheter.”*
- **”Grenseland har det aller meste av hva Norge kan by på av storslagen natur. Store arealer med uberørt natur innbyr til jakt, fiske og turer, sommer som vinter.”**

I vedtak om avslag på konsesjon til Kjølén Vindpark AS, vektlegger NVE flere ulemper ved tiltaket som vi mener også må gjelde områdene i Marker.

”NVE har i denne saken vektlagt tiltakets virkninger for det sammenhengende naturområdet Ankerfjella, Vestfjella, Trømborgljella og Rødnesljella, og virkninger for naturmangfold. Realisering av tiltaket kan etter NVEs vurdering få betydning for den regionale/ nasjonale bestandsutviklingen for blant annet nattravn, jf. naturmangfoldloven §§ 5 og 9. NVE har også vektlagt at en eventuell realisering av tiltaket ville ha medført en vesentlig reduksjon av Østfolds gjenværende INON”.

Vi stiller oss også bak disse kritiske merknadene til høringen i samme sak:

Kritiske merknader

- *Tiltakets lokalisering fragmenterer fylkets siste store villmarksområde, og fratrar befolkningen i Østfold fylke mulighetene for å kunne oppleve kortreist friluftsliv av typen flere dagers fotturer uten vesentlig påvirkning av annen infrastruktur.*
- *Tiltaket hevdes å være i strid med flere viktige regionale planer. De viktigste som er nevnt er; Fylkesdelplan for Østfold—Østfold mot 2020, Fylkesdelsplan for Østfold—viktige natur- og friluftsområder, Prioriterte viltområder i Østfold, Friluftspan for Østfold, INON i Østfold, Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag og den regionale planen for vindkraft i Østfold.*

- *Tiltaket hevdes å gi store virkninger for biologisk mangfold og det vil medføre at det siste store INON området i Østfold blir redusert. Flere lokale bolig- og hytteeiere er imot utbyggingen grunnet visuelle virkninger, verditap, støyvirkninger og virkninger av varsellys.*
- *Det påpekes også at influensområdet strekker seg inn over svensk side i et område som ikke skal ha vindkraftverk, herunder Stora Le og sjøens nærområde som er av svensk riksinteresse tilknyttet naturverdier og friluftsliv.*

Vi ønsker at NVE vurderer denne saken nøye, og ulempene for alle berørte.

Det vil bli store inngrep i uberørt natur, et dårligere tilbud til friluftsliv og ikke minst forurensning med mye støy!

Vi vil presisere at vi ikke overdramatiserer ulempene, eller virkningene av å oppholde seg i nærheten av vindkraftanlegg. Vi har erfart det selv, fordi vi har besøkt familie som har en fritidseiendom i Tøftedal i Ed. Deres hytte ligger lenger unna nærmeste vindmølle en vår eventuelt blir. Men støyplagene er store, og forsterkes av refleksjonsblink og skyggekast. Det er et blikkfang som tiltrekker seg oppmerksomhet hele tiden. Og etter en tids opphold er forurensningen ved støyen stressende, irriterende og plagsom. Fordi den er der hele tiden, aldri pause.

Og det er stillheten vi søker når vi tar turen til hytta, da er det fred og ro vi vil ha. Det er helt sikkert de samme verdiene de mange andre som bruker marka til friluftsliv også setter pris på!

Det er med optimisme og glede at vi i dag leste nyheten at NVE gir avslag på konsesjon om vindkraftanlegg i Aremark.

Vi ber om tilbakemelding på at "uttalelse" er mottatt.

Mvh

Grethe og Trygve Johansen
Brutjern Gnr.97. Bnr.35 Sundet

Nordlifaret 28
1473 Lørenskog
grethe-x@online.no

trygvex@online.no

MARKER KOMMUNE	
Ar. nr. 12/118	Dok. nr. 73
29 APR. 2013	
Ark. kode P	582 & 13
Ark. kode S	
Avdeling PH-UM	Saksbeh. ANNHAU

Postmottak Marker

Fra: Marius L. Sandli-Ødegaard [sandli.odegaard@gmail.com]
Sendt: 28. april 2013 21:22
Til: Postmottak Marker
Kopi: Vidar Østenby; Ann Kristin Halvorsrud
Emne: Fwd: HØGÅS, ELGÅS og JOARKNATTEN VINDKRAFTVERK I MARKER - HØRINGSUTTALELSE - VINDKRAFTANLEGG
Vedlegg: BREV_20130323 Merknader til konsekvensutredning for vindmølleparker i Marker kommune.pdf

Marker kommune

Vedr. formannskapsmøte omhandlende vindkraftanlegget

Vedlagte høringsinnspill ble sendt nve den 14. april, ved en glipp har Marker kommunes administrasjon ikke fått uttalelsen. Ber om at vedlagte uttalelse kommer med i saken og at den blir kopiert, distribuert og behandlet på lik linje som andre innspill.

Vennlig hilsen Marius Sandli-Ødegaard

----- Videresendt e-post -----

Fra: Marius L. Sandli-Ødegaard <sandli.odegaard@gmail.com>

Dato: 22:50 14. april 2013

Emne: HØGÅS, ELGÅS og JOARKNATTEN VINDKRAFTVERK i MARKER - HØRINGSUTTALELSE - VINDKRAFTANLEGG

Til: nve@nve.no

Kopi: ordforer@marker.kommune.no, knythenilsen@hotmail.com, rsvehage@online.no, catbjb@online.no, aniruud@online.no, roy.lovstad@gjensidige.no, gu-leren@online.no, dannor93@gmail.com, brit-hee@online.no, kirstenhofseth@gmail.com, roger.fredriksen@halden.net, turid.dypedal@innovasjon norge.no, henningsmoen@gmail.com, theodor.bye@nortura.no, ann-oes@online.no, norarakkestad@msn.com, liv.solberg@halden.net, iverha@c2i.net, runarkas@hotmail.com, fhlinvest@hotmail.com, oejaa@online.no, ba-e-kv@online.no, pernillemartinsen@hotmail.com, tni@scandpower.com, kjellerikhaug@online.no, beb_245@hotmail.com, jboe@nve.no

NVE

Vedlagt finnes høringsuttalelse fra Marius og Vigdis Sandli-Ødegaard og Hanne Beate W. Wiig. Vennligst legg uttalelsen til saken.

Vennlig hilsen Marius L. Sandli-Ødegaard

 Marius L. Sandli-Ødegaard
 Krogstadbråten
 N-1870 ØRJE
 tf: [+47 901 99 610](tel:+4790199610)

Merknader til konsekvensutredning for omsøkt vindkraftanlegg i Marker kommune i Østfold fylke.

Konsekvensanalysen er utarbeidet for tre forskjellige lokaliteter, men "kun" to av disse vil ev. bygges ut. Da lokaliteten Elgåsen ligger i det store sammenhengende friluftsområdet som kalles Fjella er dette en lokalitet som ikke vil kunne godkjennes, verken av kommunen eller av NVE. Realiteten er dermed at E.ON sitt prosjekt dreier seg om lokalitetene langs grensen mot Sverige, og dette betyr da ett stort sammenhengende industrialisert vindkraftanlegg med Høgås og Joarknatten.

Kommuneøkonomi

Konsekvensutredningen synes som et fattig beslutningsunderlag da vesentlige virkninger for lokalsamfunnet ikke er diskutert. Dette dreier som om mulige negative økonomisk utvikling for kommunen. Marker kommune har et politisk ønske om tilflytting til kommunen. Konsekvensutredningen har ikke tatt opp i seg de økonomiske virkningene en utbygging vil representere ved at tilflyttingen til kommunen uteblir. Blant den gruppen som har gjennomført konsekvensutredningen er det ingen samfunnsøkonomer, dette er store svakheter til utredningen. Sentrale spørsmål mht. kommuneøkonomi er listet opp under.

Hvor store stillige overføringer gis pr. innbygger i en kommune?

Hvor stor er gjennomsnittlig skatteinntekt pr. innbygger i kommunen?

Hvor store verditap på bolig/eiendom vil utbyggingen representere?

Hvor mye lenger må en bolig ligge ute for salg når uteområdene preges av støy fra vindmøller?

Hva vil det bety for en kommune at boliger faller i verdi? Den kjøpegruppen som etterspør de billigste eiendommene – er det innbyggere med lav økonomisk handlefrihet kommunens politikere ønsker at skal flytte til Marker?

Hvilke innflyttergrupper er det som ønsker å flytte til Marker med et vindkraftanlegg som nærmeste nabo?

Kommunen har engasjert seg i å få nederlendere til å flytte til Marker, ved blant annet å fremheve nærheten til stille natur og mye åpen plass. Nå må kommunens politikere forvalte denne naturen og stillheten på en ordentlig måte. Alle byggetiltak er ikke gode byggetiltak.

Det er stipulert at Marker kommune vil ha inntekter fra vindmølleindustrien basert på anleggets verdi. Når avskrivningen av verdiene i vindkraftparken skal gå over 15-20 år – hva er da inntektene til kommunen det 5te året? det 10ende året? og det 15ende året?

Verditapene til kommunen som følge av en ev. befolkningsnedgang er ikke tatt med i de økonomiske konsekvensene av tiltaket.

Dette er såpass vesentlig virkninger av tiltakene, at beslutning hvorvidt konsesjon kan gis eller ikke, ikke kan tas før kommunens politikere og kommunens befolkning har sett de samlede økonomiske konsekvensene av tiltaket og uttalt seg til forslaget på et reelt grunnlag.

Konsekvensutredningen skal som kjent basere seg på målbare fakta, men når det hersker så stor usikkerhet til de negative økonomiske konsekvensene av tiltaket – mener vi at tiltaket ikke kan godkjennes.

Befolkningen ønsker ikke vindkraftanlegget velkomment

Befolkningen i Marker kommune ønsker ikke vindkraftanlegget etablert. Organisasjonen MotVindkraft har flere medlemmer enn det største politiske partiet i Marker. Denne saken har engasjert stort! Dette har også innbyggerne selv gitt uttrykk for gjennom massiv deltagelse i en underskriftskampanje mot etablering av vindkraftanleggene. Vi vil ikke ha vindmøller etablert i kommunen, forslaget vil ha stor negativ konsekvens for befolkningen i kommunen ved at trivselen ved å bo i bygda går ned.

Helseplager

I tillegg til farer for at etableringen vil representere store negative økonomiske ringvirkninger for kommunen og innbyggerne, vil etableringen også kunne bety at helseplager vil kunne øke.

Helseplager fra stress, støy og avstenging fra store naturområder er viktige i denne sammenhengen.

Fotomontasje

Fotomontasje om natten som viser røde blink over hele Kjølen er ikke vist i konsekvensutredningen, dette ville illustrert mengden og høyden for mastene på en slik måte at "alle" ville forstått hvor stort og dominerende tiltakene er.

Naturvennlighet

Konsekvensutredningen er mangelfull når det settes opp et klimaregnskap for industrilokalisering. Hva representerer hogst? Hvilke vurderinger er gjort med hensyn til Co2 frigjøring fra drenering av myrlandskapet? Hvor mange 100 000 liter med diesel går med til veibygging, frakt osv. til etableringen? Hvor mye gasser og andre kjemisk farlige stoffer går med i produksjonen av master og møller? Når alle faktorer er tatt med i regnskapet tviler vi på at tiltaket representerer "grønne verdier".

Totalt sett

Totalt sett vil Ørjesamfunnet tape på at det etableres et vindkraftanlegg i umiddelbar nærhet til Ørje sentrum. Vi ønsker ikke at Ørjesamfunnet blir ødelagt av vindkraftanlegget!

Vennlig hilsen

Marius og Vigdis Sandli-Ødegaard

Hanne Beate W. Wiig

FNF Østfold

Til
Norges Vassdrags- og energidirektorat
nve@nve.no

MARKER KOMMUNE	
Ark.saksnr. 12/118	Dok.no 74
29 APR. 2013	
Ark.kode P	382 e 13
Ark.kode S	
Avdeling PM-UM	Saksbeh. ANNHAL
Kassasjonsnr.	Gruteforng

Høringssvar Høgås, Elgåsen og Joarknatten vindkraftverk. Saknr. 201200476

Dette er et høringssvar fra Forum for Natur og Friluftsliv (FNF) i Østfold.

FNF representerer følgende foreninger: NJFF Østfold, 4H Østfold, Naturvernforbundet i Østfold, Oslofjordens Friluftsråd, Tistedalen Friluftslag, DNT Nedre Glomma, DNT Indre Østfold og DNT Vansjø.

Våre foreninger er opptatt av naturvern- og friluftsliv. Vårt høringssvar vil primært ha denne vinkling. Men en befolknings mest basale behov er gode bo- og levevilkår, og vil derfor også berører andre tema.

FNF og vindkraftindustri i Østfold

Østfold har stor befolkningstetthet, små utmarksarealer og stor forventet befolkningsvekst. Dette betyr at det blir kort avstand mellom vindturbiner og boliger/hytter, noe som medfører direkte og indirekte helseserisiko for de som blir naboer til vindkraftanleggene. Østfolds utmarksarealer er for små til at det kan beregnes trygge buffersoner mellom fastboende og vindindustrifeltene. Dessuten kolliderer alle de foreslåtte prosjektene i Østfold mot andre viktige samfunnsinteresser som naturvern og friluftslivsinteresser.

Samfunnsregnskapet for alle planlagte vindkraftprosjekter er negativ selv før kostnadene ved miljøødeleggelser er regnet med.

Norge trenger ikke mer kraft og strømforbruket i Europa er avtagende pga. lavkonjunkturen. Norge har solid økonomi og lav arbeidsledighet, og vi har tid til å tenke oss om flere ganger før vi setter i gang en nedbygging av våre siste naturområder. Stillhet vil i fremtiden ha langt større verdi enn subsidiert elkraft.

Vår konklusjon er at vi er positive til grønn energi, også vindmøller såfremt de settes opp langs veier og jernbane og evt. i kulturlandskapet. Men Østfold er for lite til at vi kan omgjøre våre siste stille "ødemarksområder" til vindindustriområder.

Uavhengig av den foreliggende konsekvensutredningen vil vi gjerne få uttrykke vår bekymring for at planer som skal sikre langsiktighet i forvaltningen, samt en bærekraftig disponering av naturressursene, så enkelt blir satt til side som det vi nå opplever i forbindelse med vindkraftindustri.

En av de viktige planverktøyene for langsiktig planlegging er den i Statsråd vedtatte Fylkesplanen "Østfold mot 2050". Vi opplever at alle de tre vindprosjektene klart kolliderer med viktige mål i denne planen. Likevel kjøres planene fram. Denne planen omtales nærmere i denne rapporten. Andre langsiktige og nasjonale/regionale planverktøy er Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag - RPR (Kgl.res. 1994). Denne gjelder for nedbørsfeltet til Haldenvassdraget og dermed for store deler av alle de tre planområdene. Følges retningslinjene i RPR så er det ikke anledning til å etablere store vindkraftverk.

Heller ikke svenske overordnede planer ser ut til å spille noen rolle da alle de tre vindkraftprosjektene vil bli synlige fra «Riksobjektet Stora Le» hvor det på svensk side ikke tillates å oppføre noen former for anlegg eller installasjoner som kan bli synlige fra Stora Lee.

Generelt om konsekvensutredningen (KU)

Konsekvensutredningen er gjennomført av Sweco Norge AS for E.ON Vind Sverige AB. Sweco har her en totalentreprise-avtale med E.ON som omfatter alt fra utvelgelse av potensielle områder, forhåndsmelding, konsekvensutredning, samråd samt prosessen fram til eventuell konsesjon. Dette kan lett få innvirkning på objektiviteten i rapporteringen og enkelte deler av rapporten er preget av et ønske om å "lykkes" med hele prosessen framfor en objektiv utredning av konsekvensene av prosjektet.

Når det gjelder å finne positive sider ved vindkraftprosjektene så er det noe grenseløst, da trekkes det fram framtidige forventninger til både arbeidsplasser, økonomi og positive effekter for alt fra landbruk til handikappede i rullestol. F.eks. under tema forurensing så framholdes det at prosjektet endatil kan være positivt for den globale forurensningssituasjonen. Men når det gjelder prosjektets negative konsekvenser så måles disse i flere tilfeller bare opp mot de dagsaktuelle lokale forhold. Et eksempel er prosjektets negative sider for reiseliv, sitat: "Antatt liten negativ konsekvens for eksisterende tilbud. Anlegget kan markedsføres og brukes til noe positivt hvis kommunen vil." Dette er konklusjonen på tross av at reiselivet i nabokommunen Årjäng viser hvilket potensiale som allerede ligger i reiselivsbransjen. Reiselivsnæringen i Årjäng hadde i 2011 en omsetning på 160 millioner og ca. 130 årsverk. Altså et langt større potensiale enn vindkraftprosjektene, og dessuten bærekraftig og langsiktig i forhold til vindkraftprosjektene korte levetid.

Det må også betraktes som spesielt for vindkraftutbygging at utbygger utreder et industrianlegg hvor høyde, størrelse, plassering osv. er basert på fiktive størrelser og hvor utbygger forbeholder seg retten til å endre alle disse variablene slik det måtte passe.

Naturmangfold

Naturtyper

Naturtypekartleggingen er uoversiktlig og til dels dårlig og mangelfullt dokumentert. Kartet over naturtyper har videre svært liten oppløsning. Å finne fram til de naturfaglige beskrivelsene av de avmerkede lokalitetene er krevende, i den grad det i det hele tatt er mulig uten lokalkunnskap. Naturtypekartleggingen er i seg selv mangelfull. Ved en kontroll basert på ortofoto ble det i planområdet Joarknatten avgrenset 8 lokaliteter med naturtypen Intakt lavlandsmyr i innlandet. Sju av disse er i følge ortofoto fra 2010 helt intakt og den 8 er nærmest intakt, kun med ei langsgående grøft. Myrområdene ligger i sørboreal sone, helt på grensen til boreonemoral. Dessuten ligger myrlokalitetene i et område av sørboreal sone med stor grad av landbruksmessig utnyttelse hvor intakte myrer over 5 daa skal ha verdien Viktig B. (Ref. Håndbok 13, REV0607). Tre av myrlokalitetene ligger dessuten i den geologisk interessante Ørje-mylonittsonen og det er ikke usannsynlig at en feltkartlegging her vil avdekke forekomst av rikmyr, noe som er en svært sjelden naturtype i fylket.

Et annet moment som indikerer at naturtypekartleggingen er noe mangelfullt gjennomført er at det ved kartleggingen av tre alternative traséer for ny E18 i områdene mellom Joarknatten og Høgås ble påvist 18 naturtyperlokaliteter (Wergeland Krog, O.M. 2012. E18 Ørje – svenskegrensen. Kartlegging av naturtyper. *Wergeland Krog Naturkart Notat 2012-1: 24s.*). Arealmessig er dette en langt høyere tetthet enn det som er påvist i de tre planområdene. Dette kan selvfølgelig være en

Figur 1. Kun basert på ortofoto ble det påvist 8 naturtyper som i utgangspunktet vurderes som Viktig B. Ingen av disse er omtalt i KU.

tilfeldighet og Brutjerna er en del av forklaringen, men sannsynligheten for at det skyldes for liten tid til kartleggingen er mest sannsynlig.

Videre vil vi sette spørsmålsteget ved verddivurderingen av barkskoglokaliteten sør for Svarttjern. Her er det påvist fire rødlistearter og området vurderes i rapporten til å ha potensiale for forekomst av flere rødlistede sopp- og lavarter.

De kartlagte artene er:

Gubbeskjegg (*Alectoria sarmentosa*) NT

Mørkskjegg (*Bryoria fuscescens*) NT

Sprikeskjegg (*Bryoria nadvornikiana*) NT

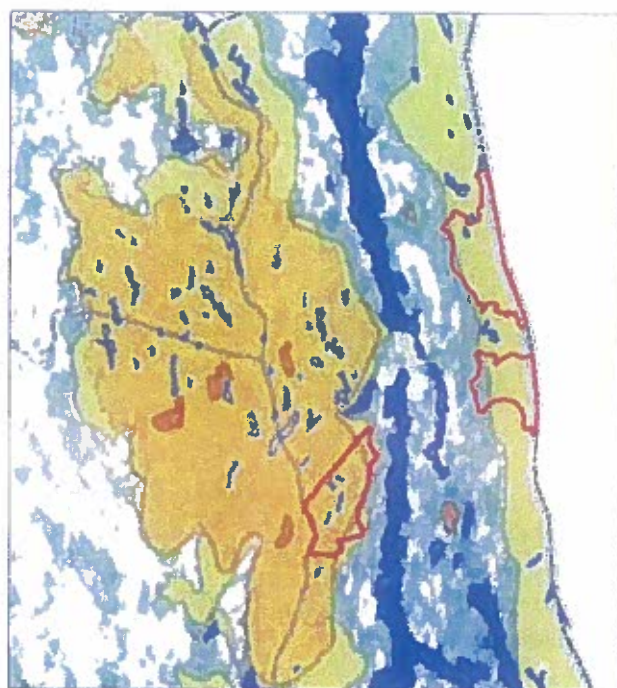
Duftskinn (*Cystostereum murrayi*) NT

Duftskinn vurderes som en viktig indikator på verdifulle skoglokaliteter i Norge og som en meget viktig indikator i Østfold. Arten er kun er påvist på to lokaliteter i fylket, begge i naturreservater. På den bakgrunn, samt antallet av rødlistearter, bør dette området vurderes som Viktig B. I KU har lokaliteten kun fått lokal verdi C.

Forhold til fylkesplanen

At alle tre områdene kolliderer til 90 % med temakart "Viktige natur- og friluftslivområder" i Fylkesplan Østfold mot 2050 (se fig. 2).

Fylkesplanen ble vedtatt av Fylkestinget 26. februar 2009 og godkjent i Statsråd 11. mars 2011. Dette forholdet er ikke omtalt i KU og må sees som en mangel i utredningen.

Figur 2. Konflikten mellom de i Fylkesplanen "Østfold mot 2050" prioriterte natur- og friluftslivområdene (gul skravor) og de tre vindindustriområdene (røde figurer) er påfallende. Dette forhold er ikke omtalt i konsekvensutredningen.

Flaggermus

Flaggermus er K-strateger som betyr at de lever lenge og har få avkom. Flaggermus har få naturlige fiender og økt selv en mindre økning i dødeligheten kan få store konsekvenser for flaggermusartenes overlevelse.

Clive Humbler ved universitetet i Oxford anser at vindkraftverk i dag utgjør den største trusselen mot artsgruppen. Han viser til undersøkelser ved Leibniz Institute for Zoo and Wildlife Research i Tyskland som konkluderer med at vindturbinene i Tyskland dreper så mange flaggermus hvert år at de er med på å redusere bestandene av flaggermus over hele den nordøstre delen av Europa. Nå er sannsynligheten for å finne store tettheter av flaggermus i disse skogområdene relativt liten, men det er hevet over enhver tvil at det er flaggermus i alle tre områdene og det må anses som en mangel at en undersøkelse av flaggermusfaunaen ikke omfattes av konsekvensutredningen.

Elgåsen og Fjella naturreservat

Over 1,1 km² av planområdet Elgåsen ligger innenfor det planlagte Fjella naturreservat. Turbinene er imidlertid flyttet slik at de nå omtrent står på reservatgrensen.

Fjella naturreservat vil bli på 17 km², og blir et meget verdifullt område både nå og ikke minst for kommende generasjoner. Å anlegge en vindindustriområde helt inntil reservatgrensen vil være svært negativt og vil være ødeleggende for opplevelsesverdien av dette flotte området. Bare denne ene grunnen er grunn nok til å avvise planområdet Elgåsen.

Geologiens innvirkning på artsmangfoldet

Det framgår klart av KU at deler av planområdene ligger i den geologisk såkalte Ørje-mylonittsonen, mens deler av planområdene og influensområdene geologi består av sure og harde gneiser (se plassering av planområdene i forhold til geologien i figur 3). Faktum er at med unntak for en øystripe med vulkanske bergarter så består hele fylket av sure og harde gneiser og granitter. Ørje-mylonittsonen er derfor helt spesiell i fylkessammenheng. Dette gjenspeiles på floraen og faunaen. Den truede arten bunkestarr vokser flere steder omkring Brutjerna. Videre varslers forekomster av kalkgrønnaks, vårerteknapp, blåveis, storblåfjær, breiull, loppestarr med flere at dette

området er spesielt i forhold til tilsvarende skogområder hvor berggrunnen består av gneis og granitt. En rekke av de kalkkrevende artene nevnes i rapporten. Det faktum at Brutjerna er av internasjonal betydning for øyenstikkere, og ikke minst at tjerna og utløpselva har en bestand av edelkreps, er også nevnt. Men det må betraktes som en svakhet ved rapporten at denne kunnskapen ikke har resultert i en grundigere kartlegging av området. Basert på sporloggen, som er gjengitt på s. 96 i KU, går det også fram at ikke engang veitraséene eller turbinplasseringen er oppsøkt i felt. Her kan en altså risikere at forekomster av sjeldne arter eller naturtyper bygges ned uten at det engang blir oppdaget. Dette bør ikke skje i et område hvor det er kjent at det både er sjelden geologi og hvor det er kjente bestander av flere sjeldne og rødlistede arter.

Forhold til fylkesplanen

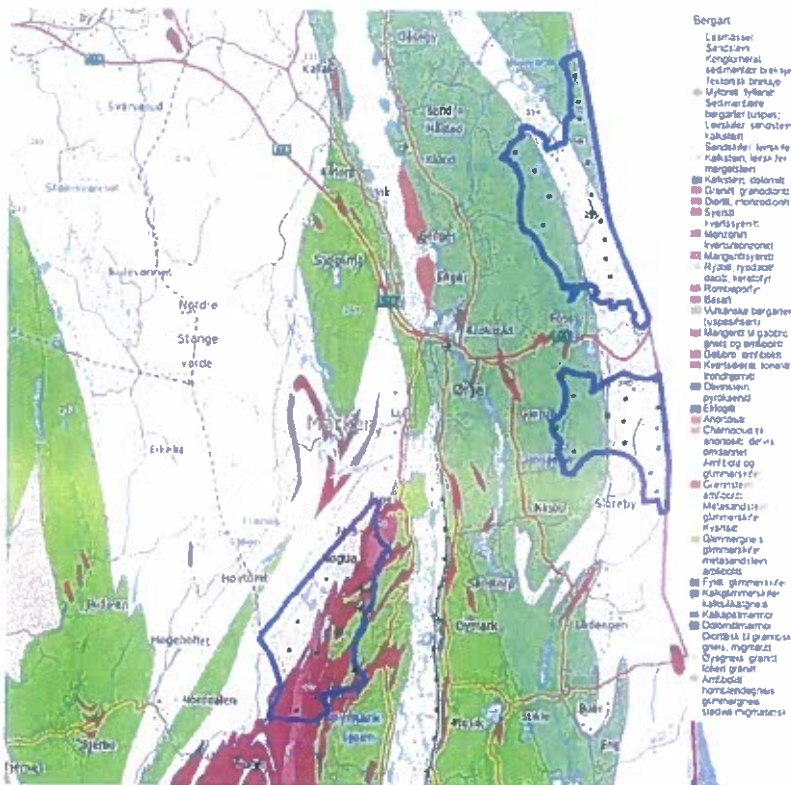
Under kapittel 7 Friluftsliv og ferdsel siteres hovedmål og strategier i fylkesplanene Østfold mot 2050 og Regionalplan for friluftsliv 2011 ~ 2014. Det er imidlertid ikke kommunisert at alle de tre planområdene kolliderer totalt med den førstnevnte fylkesplanens kart over viktige natur- og friluftslivsområder (fig. 2).

Friluftsliv og ferdsel / Reiseliv og turisme

Manglende samsvar mellom konsekvenser

I sammendraget står det som følger under Friluftsliv og ferdsel:

"Bygging av vindkraftverk i disse områdene vil i vesentlig grad endre opplevelsesverdien for friluftsliv ved at områdene endrer karakter fra naturområder til "kraftproduksjonsområder." ... og videre: "Vindkraftverkene vil visuelt påvirke de to adskilte vassdragene Haldenkanalen og Dalslands kanal som har et stort antall brukere, både lokale, regionale, nasjonale og internasjonale, men påvirkningen på vassdragene blir i hovedsak visuelle."

Figur 3. Berggrunnskart. Gneis rosa, glimmergneis lysegrønn, mylonitt mørkegrønn, amfibolitt rød og dioritt mørk rosa. Planområdene er avgrenset med blått. Turbinene er markert med svarte prikker.

Rapporten konkluderer også med "middels til stor negativ konsekvens" for friluftsliv og ferdsel i området.

I sammendraget begynner beskrivelsen av Reiseliv og turisme som følger: *"Reiselivet i Marker kommune og Arjängs kommune er nært knyttet til naturen. Særlig er Haldenkanalen viktig for Marker kommune."*

Naturen beskrives altså som kommunens viktigste aktivum for reiselivet og at prosjektene har middels til stor negativ konsekvens for friluftsliv og ferdsel. På tross av dette konkluderer rapporten med at prosjektet vil ha liten negativ konsekvens for reiseliv og turisme.

Når det videre hevdes at sitat: "På den annen side vil det kunne ha en noe mer positiv virkning dersom næringen er interessert i og samtidig lykkes med markedsføring av vindkraftverk som en turistattraksjon." så kan man mistenke at utreder her løper oppdragsgivers ærend.

I et Europa hvor vindturbiner anses som et stadig økende problem for befolkningen er det rett og slett for naivt å hevde at et vindindustriområde i Marker vil kunne bli en turistattraksjon.

Flere eksempler som er med på å svekke tilliten til utreders objektivitet er:

"På den annen side vil veier inn til vindkraftverkene og mellom turbinene bedre tilgjengeligheten, for eksempel med sykkel, barnevogn eller rullestol." (Det er ingen mangel på skogsbilveier i skogene i Østfold!)

"Nettraseen fra Elgåsen vil et kort stykke gå langs Halsvegen der det tidligere også har vært kraftlinje. Videre vil traseen krysse merket tursti og skiløype nær Ørje kursted. Påvirkningen blir visuelt ved at man kan se kabler og kraftmaster, men ryddebeltet kan også gi mer lys og utsikt i tett skogsterreng."

"Fjella er et regionalt viktig turområde for hele Østfold fordi det har store, sammenhengende områder som er relativt urørte. Stedsidentiteten er knyttet til skogen, vannene, historisk bruk, stier og løyper og toppene med utsikt. Etter utbygging vil deler av dette delområdet bli oppfattet annerledes."

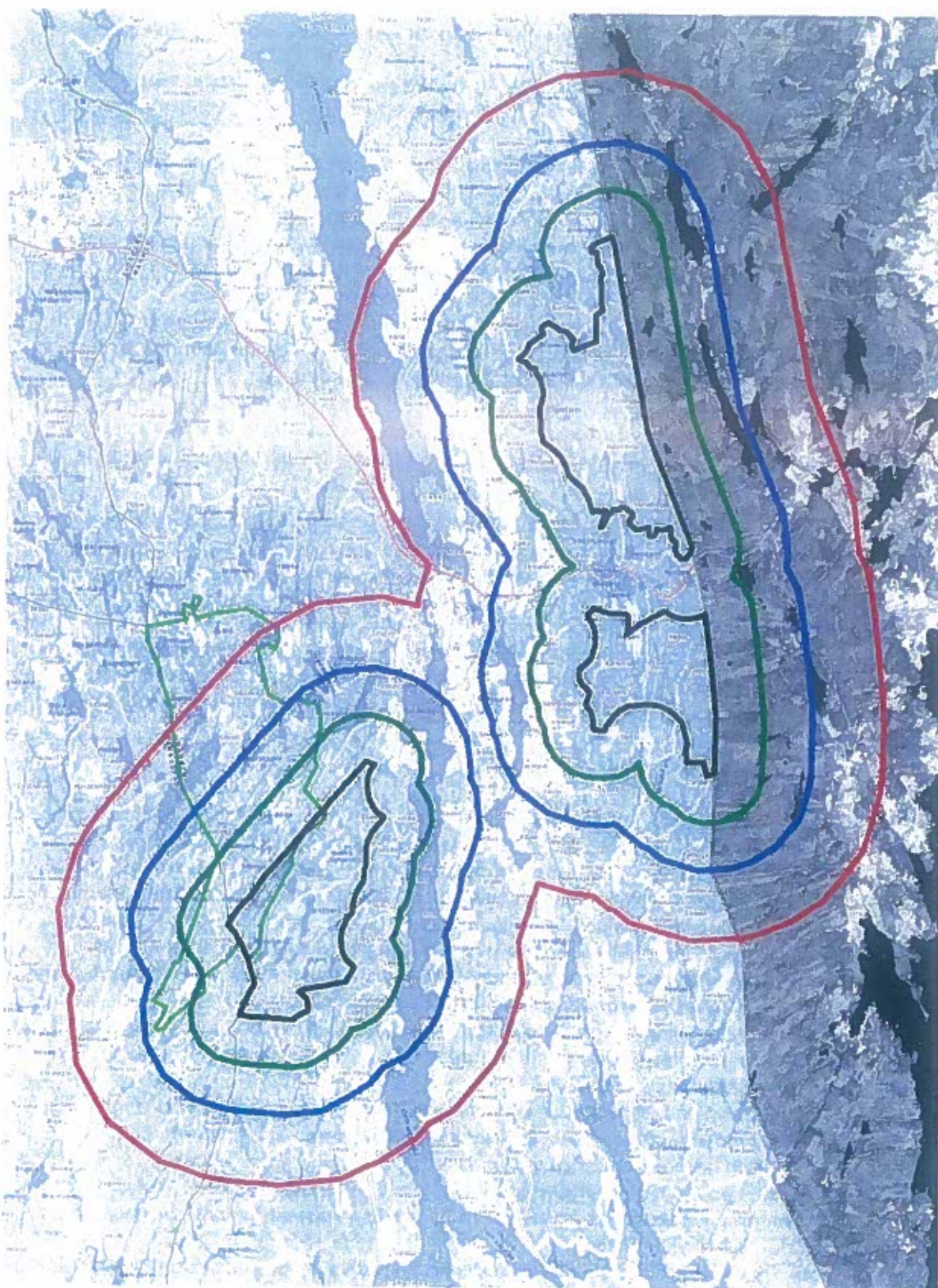
Støy

De av Sweco utarbeide støykartene er sikkert riktig framstilt i forhold til de gjeldende regler og forutsetninger (T-1442/2012 - navhøyde 119 m rotordiameter 112 m). For befolkningen i Marker, som skal vurdere om de vil ha vindindustriområder i kommunen, bør det være av interesse hva anerkjente internasjonale kapasiteter innen støyrelatert forskning mener bør være minsteavstand mellom fast bosetning og vindturbiner. Det understrekes at vi ikke presenterer et profesjonelt støykart, men et kart som viser ulike anbefalte avstander mellom vindkraftverk og boliger. Siden plassering og størrelse ikke er fastsatt, samt at mange turbiner i utkastet er plassert tett inntil plangrensen, har vi benyttet plangrensen i vårt alternative støysonekart.

Kartet i figur 4 viser planområdene med svart strek. Grønn strek er en 1 km sone fra planområdene. Denne var foreslått som minsteavstand mellom fastboende og vindkraftverk ved utarbeidelsen av Fylkesplanen for vindkraft i Østfold i 2012.

Blå strek er en 2 km sone fra planområdene. Denne er bla. basert på en publikasjon fra professor Göran Holm, spesialist på hjerte- og karsykdommer og overlege ved Sahlgrenska Universitetssjukhus i Göteborg. Sammen med docent Bengt Lindhé ved Sveriges Lantbruksuniversitet publiserte de nylig en artikkel hvor de foreslår at det bør lovfestes en avstand på minst 2 km fra store vindkraftverk av hensyn til faren for at støyen fra vindturbinene indirekte kan føre til hjerte- og karsykdommer.

Rød strek er en 3,5 km sone fra planområdene. Denne avstanden er basert på anbefalinger fra professor i akustikk ved Ålborgs universitet Henrik Møller. Han har påvist at store vindkraftverk (2,3 - 3,6 MW) fører til mer lavfrekvent støy enn små kraftverk, og anbefaler at store kraftverk bør anlegges helst 3,5 km unna boliger.

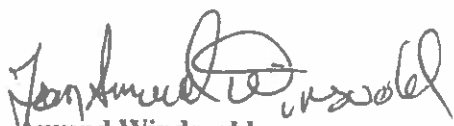

Figur 4. Kart over planområdene for vindkraft i Marker. Planområdene vises med svart strek. Grønn strek er 1 km sone fra planområdet. Blå strek er 2 km sone og grønn strek er 3,5 km sone fra planområdene. Området som er vist med lysegrønn strek er det planlagte Fjella naturreservat. Forklaring til de ulike sonene er gitt i teksten på foregående side.

Forum for Natur og Friluftsliv vil anbefale både myndigheter og befolkningen i Marker om å tenke seg godt om i denne viktige saken. Vindkraftverkene kan rives men naturområdene vil uansett være ødelagt for alltid.

Sarpsborg 15. april 2013

Forum for natur og friluftsliv (FNF)

Amund Windsvold
Leder